

Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi

Dergi Web sayfası: <http://dergipark.gov.tr/ader>

ISSN 2651 - 5067

DİNLEME BECERİSİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN GENEL GÖRÜNÜMÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A REVIEW OF THE GENERAL APPEARANCE ON THE STUDIES CONDUCTED LISTENING SKILLS

Ali GÖÇER**

** Prof. Dr. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, gocer@erciyes.edu.tr

Referans: Bıyık T. Göçer A. (2022). " Dinleme Becerisi İle İlgili Yapılan Çalışmaların Genel Görünümü Üzerine Bir İnceleme ". *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 98-123.

Turan BIYIK*

*Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bölümü, turan2145@hotmail.com

Gönderilme Tarihi: 27.05.2022

Kabul Tarihi : 30.06.2022

Özet:

İnsanın sosyal bir varlık olması çevresiyle iletişim kurmasını zorunlu hale getirir. En temel iletişim aracı olan dilin dört temel beceri alanlarından biri olan dinlemeyi, birey henüz anne karnında edinmeye başlar. Ülkemizde dinleme becerisi diğer temel dil becerilerine göre öğretim programlarında geç yer bulmuş ve üzerine yapılan araştırmalar ve uygulamalar açısından geride kalmıştır. Dinlemenin, bireyin okula gelmeden kazandığı sıradan bir beceri olduğu kanısı dinleme becerisi üzerine yapılan çalışmaları ve ders uygulamalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Son yıllarda dinlemenin öneminin fark edilmesiyle dinleme üzerine yapılan çalışmalar artmış, öğretim programlarında dinleme kazanımlarına ve ders kitaplarında dinleme metinlerine yer verilmeye başlamıştır. Bu çalışmada, dinleme becerisi hakkında kuramsal bilgiler belirlenerek ve alanyazında dinleme üzerine yapılan çalışmalar özetlenerek alanyazında dinleme becerisinin genel görünümünün ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde doküman taraması/incelemesi modelinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analiziyle incelenmiştir. Araştırmada iletişim, dil, temel dil becerileri, dinleme becerisi, TDÖP'de dinleme becerisi, dinleme strateji, yöntemleri üzerine kuramsal bilgiler belirlenmiştir. Ayrıca 2005'ten 2022 yılı mayıs ayına kadar dinleme becerisi üzerine hazırlanmış 263 araştırma türüne, yayın yılına, araştırma

yöntemine, çalışma grubuna ve konusuna göre incelenmiştir. Veriler yüzdeler, frekans değerleri, tablolar ve grafiklerle görselleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dinleme/izleme becerisi, dil, iletişim

Abstract:

The fact that a person is a social being makes it mandatory for him to communicate with his environment. Listening, which is one of the four basic skill areas of language, which is the most basic means of communication, the individual begins to acquire in the womb. In our country, listening skills have found a late place in educational programs compared to other basic language skills and have lagged behind in terms of research and applications conducted on them. The belief that listening is an ordinary skill acquired by an individual before coming to school has negatively affected the studies on listening skills and course applications. In recent years, studies on listening have increased as the importance of listening has been realized, listening achievements have started to be included in educational programs and listening texts have started to be included in textbooks. In this study, it is aimed to determine the general appearance of listening skills in the field by determining the theoretical information about listening skills and summarizing the studies conducted on listening in the field. A qualitative research method was used in the research. In the process of collecting data, the document scanning /review model was used. The obtained data were analyzed by content analysis. In the research, theoretical information on communication, language, basic language skills, listening skills, listening skills in TDÖP, listening strategy, methods was determined. In addition, 263 studies on listening skills were conducted from 2005 to May 2022 according to the type, year of publication, research method, study group and subject. The data are visualized with percentages, frequency values, tables and graphs.

Keywords: Listening/watching ability, language, communication

1. Giriş

İnsan; duygularını, düşüncelerini ve bilgilerini anlatmak, aktarmak, bildirmek gereksinimi duymaktadır. Doğan'a (2013) göre insanın sosyal bir varlık olması iletişim halinde olmasını zorunlu kılmaktadır (s. 2). Türk Dil Kurumu (TDK, 2019) iletişimi "Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim" olarak tanımlanmıştır. İletişimi Yalçın ve Şengül (2007) "insanların duygu, düşünce, bilgi, yargı vb. gibi kavramları, belirli kodlar ve simgeler aracılığıyla anlamlı iletilere dönüştürerek, aralarında kültür birliği taşıdığı veya taşımadığı diğer insanlarla veya çevrelerle paylaştıkları dinamik bir süreç" (s. 750), Sevim (2018) "ortak sembol ve davranışlar vasıtasıyla duygu, düşünce ve bilginin paylaşılma süreci" (s. 37), Başkan (2003) "bir gönderici tarafından öte yandaki bir alıcı üzerinde belli bir etki yaratmak amacıyla adına gösterge denilen anlam yüklü birimlerden yararlanarak karşı tarafa belirli bir bildiri ulaştırılması eylemi" (s. 15) olarak tanımlamıştır.

İnsan; tarih boyunca çeşitli yöntemler, şekiller ve araçlarla iletişim kurmuştur. En temel iletişim aracı dildir. Türk Dil Kurumu (TDK, 2019) dili "İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban" olarak tanımlanmıştır. Banguoğlu (2004) "insanların meramlarını anlatmak için

kullandıkları bir sesli işaretler sistemi” (s. 9), Saussure (1998) “kavramları belirten bir göstergeler dizgesi” (s. 18), Bozkurt (2004) “evreni algılayış ve yansıtan ses ve sözle göstergesi” (s. 5) olarak dili tanımlamıştır. Dil, temel işlevi olan iletişimin yanında kültürün taşıyıcısı olma ve insan topluluklarının millet olma bilincine ulaşmasını sağlama açısından da önemli işlevlere sahiptir. Ergin (1999) dilin bu işlevlerine vurgu yaparak dili “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli bir anlaşmalar ve sözleşmeler sistemi” (s. 3) olarak tanımlamıştır. Dil ile kültür arasındaki bağa vurgu yapan Göçer (2012) “kültürün millet olmanın şartı olduğu, milletlerin dilleri ve kültürleri sayesinde varlıklarını koruyabileceklerini, dilini ve kültürünü kaybeden milletlerin varlıklarını sürdürmeyeceğini (s. 54) vurgulamaktadır.

Alyılmaz (2010) dil edinim süreci bireyin ailesi ve yakın çevresiyle etkileşimi ile başlamakla birlikte dilin doğru ve etkili kullanılması için bir eğitim öğretim kurumunda sistemli bir çalışma yapılması gerektiğini (s. 729) ifade etmektedir. Dilin temel işlevi olan iletişimin doğru kurulabilmesi iyi bir dil eğitimine bağlıdır. Kurt (2006) iyi bir dil eğitimi olmadan kusursuz bir iletişim becerisinin kazanılamayacağını, bireyin ana dilinin inceliklerini ne kadar iyi öğrenirse dilini o denli etkili kullanacağını (s. 6) söylemektedir. Millî Eğitim Bakanlığımız Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yetkinlikler başlığı altında ilk madde olarak ana dilde iletişimi belirlenmiştir. Ana dilde iletişim “kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır” (s. 4) olarak açıklanmıştır.

Türkçe Öğretim Programı’nda (2019) temel dil becerileri dinleme, okuma, konuşma, yazma olarak sınıflandırılmıştır. Literatürde dinleme, okuma becerisi anlama; konuşma, yazma becerisi anlatma başlığı altında (Büyükkiz ve Hasırcı, 2013, s. 57; Çaylı ve Göçer, 2021, s. 218; Doğan, 2013, s. 153; Kardaş ve Harre, 2015, s. 266; Kemiksiz, 2015, s. 300; Maden ve Durukan, 2011, s. 102; Melanlıoğlu, 2012, s. 1584; Yıldız, 2015, s.19) sınıflanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı dinleme becerisiyle ilgili alanyazındaki kuramsal bilgileri sunarak genel görünümü ortaya koymak ve 2005-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine hazırlanmış araştırmaları belirleyip bu araştırmaları yayın yılına, türüne, araştırma yöntemine, çalışma grubuna, konusuna göre değerlendirip tablo ve grafiklerle görselleştirerek dinleme alanındaki eğilimleri, araştırma alanlarını belirlemek ve sunmaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki temel ve alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Dinleme becerisi hakkında alanyazındaki çalışmaların genel görünümü nasıldır?
2. 2005-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine hazırlanmış çalışmaların yayın yıllarına göre dağılımı nasıldır?
3. 2005-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine hazırlanmış çalışmaların türlerine göre dağılımları nasıldır?

4. 2005-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine hazırlanmış çalışmaların çalışma gruplarına göre dağılımları nasıldır?
5. 2005-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine hazırlanmış çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımları nasıldır?
6. 2005-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine hazırlanmış çalışmaların konularına göre dağılımları nasıldır?

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda ve gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 39). Araştırmada veriler doküman analizi ile elde edilmiştir. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olay veya olgular hakkında bilgi içeren materyalleri elde edip belirli bir sistem içerisinde inceleme işlemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.217). Doküman taraması ile elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiş, bulgular tablolar ve grafiklerle görselleştirilip yorumlanmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2005 ile 2022 yılı mayıs ayına kadar dinleme becerisi üzerine hazırlanmış akademik çalışmalardan makaleler, yüksek lisans tezleri ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Araştırmalara Google, Google Akademik, ULAKBİM Ulusal Veri Tabanları ve YÖK Tez Merkezi’nde “dinleme, dinleme/izleme eğitimi, Türkçe dinleme/izleme eğitimi” anahtar kelimeleriyle tarama yapılarak ulaşılmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Dinleme/İzleme Becerisi Araştırmaları Bilgi Formu” kullanılmıştır. Form oluşturulurken daha önce benzer araştırmalarda kullanılan formlar incelenmiş, alan uzmanlarının görüşü alınmış ve incelenecek araştırmaların sınıflandırılacağı temel beş ölçüt belirlenmiştir. Formda araştırmaların yayın yılı, araştırma yöntemi, türü, çalışma grubu ve konusu bakımından sınıflandırılması ön görülmüştür. Formun uygulama yönergesi oluşturulduktan sonra alan uzmanlarının görüşüne sunulmuş. Gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra forma son hali verilmiştir. Formla elde edilen bilgilerin doğruluğu araştırma sürecinde denetlenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analiziyle incelenmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileriyle özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk vd., 2014, s. 240). İçerik analizi özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan temel tekniklerdendir. İçerik analiziyle metin veya metinlerde yer alan kavram ve anlamlar belirlenip analiz edilerek çıkarımda bulunulur. İçerik analiziyle elde edilen bulgular tablolar, grafikler, yüzdeler ve frekanslarla görselleştirilmiş ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Dinleme

Dinleme; temel dil becerilerinden ilk elde edileni (Aytan vd. 2014, s. 280; Doğan, 2008, s. 269; İşeri ve Yılmaz, 2008, s. 12; Yıldız, 2015, s. 20) ve günlük hayatta en çok kullanılanıdır (Akyol, 2010, s.1; Bello, 2018, s. 64). Bireyler günlük iletişim aktivitelerinde ortalama %9 yazma, %16 okuma, %30 konuşma, %45 dinleme becerilerine başvurmaktadır (Feyten, 1996; Akt: Yaman, 2015, 310).

Türk Dil Kurumu (2010) dinlemeyi “ işitmek için kulak vermek; birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak” (s. 671) olarak tanımlamıştır. Dinlemeyi Johnson (1951) “sözlü iletişim sürecinde etkili anlama ve cevap verme yeteneği” (s. 58); Ergin ve Birol (2000) “seslerin ve varsa konuşma görüntülerinin farkında olmayla ve onlara dikkati vermeye başlayan, belli işitsel işaretlerin tanınması ve hatırlanmasıyla süren ve anlamlandırılmasıyla son bulan psikolojik bir süreç” (s. 115), Keçik ve Uzun (2004) “sözel bir girdiyi anlama ve yorumlama süreci; anlamaya dayalı, birçok işlemin bir arada, etkileşimsel olarak gerçekleştiği bir edim” (s. 111); Özbay (2006) “konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği sözlü mesajları doğru olarak anlayabilme etkinliği” (s. 11) olarak tanımlamıştır. Tanımlamalardan yola çıkılarak dinlemenin “*duymakla başlayıp anlama, yorumlama ve dönüt verme süreçlerini içeren, fiziksel, zihinsel ve psikolojik bir faaliyet*” olduğu söylenebilir.

Dinleme becerisinin öğretim programında yer alması ve üzerinde araştırmaların yapılması diğer becerilere göre gecikmiştir. Bello (2018) “öğretmenlerde dinleme becerisinin yaşamda sıradan bir aktivite olduğu yönünde bir eğilim olduğunu” ve “derslerde dinleme becerisinin ya hızlı geçildiğini ya da yeteri kadar dikkate alınmadığını” (s. 63) tespit etmiştir. Eğitim kurumlarında dinleme becerisinin üzerinde yeteri kadar durulmadığı tespit eden araştırmacılar Doğan (2013) bu durumun nedeni olarak “*eğitim kurumuna gelen öğrencinin konuşma ve dinlemeyi biliyor*” görülmesini (s. 154) ; Özbay (2006) “*sağlıklı bir bireyin dinleme becerisine sahip olduğu*” kanısını belirlemiştir. İşitme dinlemenin başlangıcıdır ve herhangi bir fizyolojik rahatsızlığı bulunmayan bireylerin işitmek için farklı bir çaba göstermesi gerekmez (Akçay, 2018, s. 38) ancak dinleme becerisi işitmenin ötesinde anlama ve yorumla süreçlerini içeren zihinsel ve psikolojik bir süreçtir.

Çifçi, 2001, “Batı’da dinlemeden ihmal edilmiş, unutulmuş bir yetenek olarak söz edildiğini; bizde de durumun bundan daha iyi olmadığını” (s. 166); Melanlıoğlu (2013) “ihmal edildiği düşünülen dinleme becerisine yönelik günümüzde Türkçe öğretim programlarında çalışmalara yer verildiğini” (s. 34); Topçuoğlu Ünal ve Özer (2014) “Türkiye’de dinleme becerisinin ve bu alanda yapılan çalışmaların ihmal edildiği” (s. 217) vurgulamaktadırlar. Son yıllarda dinleme becerisi üzerine yapılan araştırmalarda artış görülmektedir. Kardeş, Çetinkaya ve Kaya (2018) 2005-2017 yılları arasında dinleme eğitimi üzerine 168 çalışma yapıldığını, çalışmalardan 103’ünün makale 45’inin yüksek lisans tezi, 20’sinin doktora tezi olduğunu belirlemişlerdir. 2015 yılına kadar araştırma sayısının sürekli arttığı, 2016 ve 2017 yıllarında araştırma sayısının önceki yıllara göre azaldığı görülmüştür (s. 25). Kahtalı vd. (2020) yaptıkları araştırmada 2017-2019 yılları arasında dinleme becerisi üzerine 42 makalenin

yayınlandığını tespit etmiş ve “dinleme becerisinin daha kapsamlı şekilde ele alınması gerektiğini” (s.646) vurgulamıştır. Dinleme becerisi üzerine yapılan çalışmaların artması umut verici olmakla birlikte dinleme becerisinin farklı eğitim kademelerinde ve farklı yönleriyle değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

3.2. Türkçe Öğretim Programında Dinleme Becerisi

Dinleme becerisine yönelik kazanımlarının diğer temel dil becerilerine göre Türkçe Öğretim Programı’nda daha geç yer bulduğu görülmektedir. Çifçi’nin (2001) Başkan’dan (1988) aktardığına göre dinlemeye yönelik kazanımlara ilk olarak 1968 yılı ilkököl müfredat programında doğrudan yer verilmiş, öğrencilerin dinleme ve izleme bakımından kazanmaları gereken davranışların neler olduğu belirlenmiştir (s. 167). 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı’na kadar dinleme becerisi ayrı bir öğrenme alanı olarak belirlenmemiştir. 2005 ilköğretim Türkçe Dersi (1–5. sınıflar) Öğretim Programı, dinlemeyi ayrı bir öğrenme alanı olarak ele alan tek programdır (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012, s. 90). 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı’na kadar dinleme kazanımları “dinleme” öğrenme alanı başlığı altında değerlendirilmiştir. 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla dinleme kazanımları “dinleme/izleme ve konuşma” öğrenme alanı başlığı altında toplanmış, 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dinleme becerileri tekrar “dinleme/izleme” öğrenme alanı başlığı altında ele alınmıştır.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dinleme becerisine yönelik 5 ve 6. sınıf düzeyi için on ikişer; 7 ve 8. sınıf düzeyi için on dörder kazanım belirlenmiştir. Kazanımların sınıflara göre dağılımı ve TDÖP’deki sıraları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) Yer Alan Dinleme Kazanımlarının Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Kazanımlar	Sınıf Düzeyine Göre Programdaki Sırası			
		5.	6.	7.	8.
5-6-7-8 Ortak	Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.	1	1	1	1
	Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.	2	2	2	2
	Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.	3	5	5	5
	Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.	4	6	6	6
	Dinlediklerini/izlediklerini özetler.	5	3	3	3
	Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.	6	4	4	4
	Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.	7	7	7	7
	Dinlediği/izlediği hikâyeye edici metinleri canlandırır.	8	8	8	8
	Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.	9	9	14	13

	Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.	10	10	12	-
	Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.	11	11	11	10
	Dinleme stratejilerini uygular.	12	12	13	14
7-8.	Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.	-	-	9	12
	Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.	-	-	10	9
8.	Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir.	-	-	-	11

Tablo 1’de görüldüğü gibi TDÖP’de dinleme becerisine yönelik 5. sınıflar için verilen 12 kazanım sıralamada farklılık gösterse de diğer sınıflarla ortaktır.

Tablo 2. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) Yer Alan Dinleme Kazanımlarının Sınıf Düzeyindeki Farklılıkları

Kazanımlar	Farklılıklar			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.	Çizgi film	Reklam filmleri	Medya metinlerinin	-----
Dinleme stratejilerini uygular.	Not olarak, katılımlı, grup halinde	Katılımlı, katılımsız, grup hâlinde ve not olarak	Empati kurarak, katılımlı, katılımsız, not olarak	Seçici, yaratıcı, eleştirel, empati kurarak, not olarak
Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir				Medya metinlerinin kaynağını ve amacını sorgular
Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.			Tanımlama, karşılaştırma ve benzetme	Örneklendirme, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanma

Tablo 2’de sınıflar düzeyindeki farklılıklar görülmektedir. Bu ayrıntıları ve farklar şu şekilde maddelenebilir:

- 5,6,8. sınıf düzeyindeki “Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir” kazanıma 7. sınıfta “Dinledikleri/izlediklerine yönelik soruları cevaplar” olarak yer verilmiştir.
- “Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir” kazanımı 5,6 ve 7. sınıflarda ortak olmakla birlikte açıklamalarda 5. sınıfta “çizgi filmlerin”; 6. sınıfta “reklam filmlerinin”; 7. sınıfta “medya metinlerinin” içeriğini değerlendirilmesi

belirtilmiştir. 8. sınıfta *“Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir”* şeklinde benzer bir kazanıma yer verilmiştir.

- Tüm sınıflarda ortak olan *“Dinleme stratejilerini uygular”* kazanımının açıklamasında 5. sınıf düzeyinde *“Not alarak, katılımlı, grup hâlinde”* dinleme yöntemleri verilmiştir. Bu yöntemlere 6. sınıf düzeyinde *“katılımsız”*, 7. sınıf düzeyinde *“katılımsız, empati kurarak”* yöntemleri eklenmiştir. 8. sınıf düzeyinde ise *“seçici, yaratıcı, eleştirel, empati kurarak, , not alarak”* yöntem ve teknikleri verilmiştir.
- 7 ve 8. sınıf düzeyinde *“Dinlediklerinde/izlediklerinde başvuru düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder”* kazanımına yer verilmiş, açıklamalarda 7. sınıf düzeyinde *“tanımlama, karşılaştırma, benzetme”*ye; 8. sınıfta *“örneklendirme, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanma”*ya yer verilmiştir.
- 7 ve 8. sınıfta ayrı bir kazanım olarak belirtilen *“Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular”* kazanımı 5 ve 6. sınıfta *“Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir”* kazanımının açıklaması bölümünde *“Öğrencilerin dinlediklerindeki/izlediklerindeki tutarlılığı sorgulamaları sağlar”* ifadesiyle eklenmiştir.

TDÖP’de verilen dinleme kazanımları bütüncül bir bakışla değerlendirildiğinde temel olarak 13 farklı kazanımdan söz edilebilir. Bu kazanımlardan 3’ünün açıklamalarında farklar olmakla birlikte 12’sinin tüm sınıf düzeylerinde ortak olduğu, 7 ve 8. sınıflar düzeylerinde ek olarak *“düşünceyi geliştirme yollarına”* yönelik bir kazanım olduğu görülmektedir.

3.3. Dinleme Süreci

Dinleme, işitmekle başlar ancak işitmenin çok ötesinde zihinsel ve psikolojik bir süreçtir. Güneş (2013) dinlemenin üç boyutta gerçekleştiğini; bu boyutların *işlem, etkileşim ve anlama* boyutları olduğunu ifade etmiştir. Kurudayıoğlu ve Kiraz (2020) dinleme süreci basamaklarını *işitme, dikkat, algılama, anlamlandırma, zihinde yapılandırma, anlama, cevap oluşturma* olarak sıralamıştır (s. 388).

Kurudayıoğlu ve Kiraz’a göre (2020) dinleme işitilenlere dikkat etme ve algılama ile işitilenler içindeki mesajların çözümlenmesi ile başlar. Girdiler ön bilgiler ve şemalarla yeni bilgiler haline getirilir; bu bilgiler sınıflanır, sıralanır, ilişkiler kurulur, düzenlenir, sorgulanır ve değerlendirilir. Bu süreçlerin sonucunda elde edilen bilginin anlamı anlaşılır, anlaşılan bilgi doğrultusunda dilsel ve/veya dilsel olmayan dönütler verilir (s. 388).

Dinleme becerisinin öğretiminde dinleme süreçleri temel olarak üç aşamadan oluşur: *dinleme öncesi, dinleme sırası, dinleme sonrası* (Akkaya ve Ünal, 2016, s. 72-73; Akyol, 2010, s. 14; Çaylı ve Göçer, 2021, s. 221; Demirel, 2003, s. 73-74; Doğan, 2016, s.21; Kılınc, Keskin ve Yalanız, 2016, s. 9; Melanlıoğlu, 2012, s. 1585; Yıldız ve Kılınc, 2015, s.18).

Çaylı ve Göçer (2021) dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrasında dikkat edilmesi gerekenleri tablodaki gibi sıralamışlardır (s. 221- 222).

Tablo 3. Dinleme Aşamalarında Dikkat Edilmesi Gerekenler

Dinleme Öncesi	Dinleme Sırası	Dinleme Sonrası
1. Uygulama süresi	1. Dinleme sayısı	1. Ürün
2. Ortam	2. Dinleme stili	oluşturma
3. Sözcük bilgisi	3. Görsel öğeler	2. Ölçme
4. Güdülenme	4. Materyal kullanımı	değerlendirme
5. Görsel öğeler	5. Seslendirmenin	
6. Metnin orijinalliği	niteliği	
7. Hazırbulunuşluk	6. Ölçme	
8. Dinleme stili	değerlendirme	
9. Dinleme sayısı		
10. Ölçme		
değerlendirme		

3.4. Dil Eğitim Süreçlerinde Dinleme Eğitimini Etkileyen Faktörler

Çaylı ve Göçer (2021) dinlemeyi etkileyen faktörleri “*öğrenciye bağlı faktörler, dinlenilene/izlenilene bağlı faktörler, öğretmene bağlı faktörler, diğer faktörler*” olarak 4 başlık altında toplamışlardır (s. 222).

“Dinleme sürecini etkileyen temel unsurlar çerçevesinde, dinleme eğitiminde başarıyı etkileyen faktörlerin şunlar olduğu düşünülmektedir:

Öğrenciye Bağlı Faktörler:

- Hazırbulunuşluk düzeyi
- Derse karşı tutum ve önyargılar
- Güdülenme düzeyi
- Fiziksel olarak dinlemeye hazır olma
- Psikolojik olarak dinlemeye hazır olma

Dinlenilene/İzlenilene Bağlı Faktörler:

- Dinleme, dinleme-izleme metninin niteliği (seviyeye uygunluk, metnin içeriği, konunun güncelliği vb.)
- Seslendirmenin niteliği (okuyucunun özellikleri, fon müziğinin metnin önüne geçmesi vb.)
- Görsel öğelerin niteliği (görsellerin konu ile ilişki durumu, görsellerin anlaşılabilirliği, görüntü netliği vb.)

Öğretmene Bağlı Faktörler:

- Süreç içerisindeki öğretmen uygulamalarının niteliği
- * Rehber: Öğrencilere açıklayıcı ve yol gösterici olma
- * Organizatör: Öğrencinin dikkatini çeken uygulamalar düzenleme
- * Denetçi: Metne yönelik ölçme değerlendirme çalışmaları yapma

Diğer Faktörler:

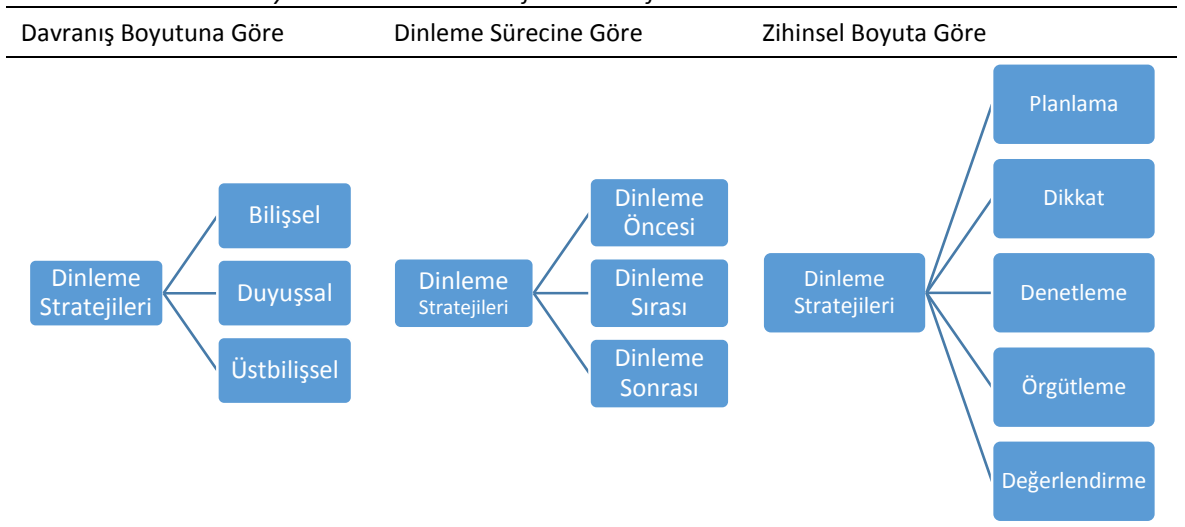
- Teknik donanım yeterliliği
- Fiziksel ortamın etkileri (sınıf mevcutları, oturma düzeni, ısı ve ışık durumu vb.)
- Sosyal ortamın etkileri

3.5. Dinleme Stratejileri

Kurudayıoğlu ve Kiraz (2020) dinleme stratejisini “dinleme sürecini planlama, izleme ve değerlendirme; dinlemenin amacına ve dinleyenin özelliklerine uygun tür ve teknikleri kullanma” olarak (s. 391); Yıldız ve Kılınç (2015) “öğrencilerin istedik olarak dinleme öncesi, sırası ve sonrasında yöntem ve tekniklerin tümü” (s. 18) olarak tanımlamıştır. Dinleme stratejisi dinleme tür ve yöntemlerini kapsamaktadır.

Kurudayıoğlu ve Kiraz (2020) alanyazında dinleme stratejilerinin “*dinleme sürecine, davranış boyutuna ve zihinsel boyuta*” göre ele alındığını, dinleme stratejilerinin çoğunlukla “*süreç temelli*” olarak tasnif edildiğini (s. 393) ifade etmişlerdir. Alanyazında dinleme stratejileri tabloda görüldüğü gibi sınıflandırılmaktadır (s.394).

Tablo 4. Alanyazında Dinleme Stratejilerinin Sınıflandırılması

Dinleme sürecine göre belirlenen dinleme stratejileri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Demirel, 1999; Tompkins, 2009; Çelikbaş, 2010; Doğan, 2011; Güneş, 2013; Yıldız, 2015; Kaya, 2018):

Tablo 5. Dinleme Stratejileri

Aşama	Dinleme öncesi	Dinleme Sırası	Dinleme Sonrası
Stratejiler	• Tahminde Bulunma	• Not Alma	• Özetleme
	• Amaç Belireme	• Tahmin Çalışmaları	• Değerlendirme
	• Hazırlık Yapma	• Zihinde	• Soru Çalışmaları
	• Ön Bilgileri	• Soru Çalışmaları	• Çıkarımda Bulunma
	• Harekete Geçirme	• Örgütleyici	• Yeniden İfade Etme
	• Sözcüklerle Çalışma	• Tablolarla Çalışma	• Başlık Üretme
	• Sorularla Çalışma	• Analoji Kurma	• Tartışma
	• Zihinde	• Empati Kurma	• Neden-Sonuç
	• Canlandırma	• Sözcüklerle Çalışma	• İlişkileri Kurma
	• Tür, Yöntem ve	• (Anahtar kelimeler,	• Öz Değerlendirme
• Teknik Belirleme	• bilinmeyen	• Sorgulama	
• Tanıtma	• kelimeler)	• Tamamlama	
• Ana Hatları	• Konu Tespiti Yapma	• Çalışmaları	
• Belirleme	• Ana	• Örgütleyici	
• Beyin Fırtınası	• Fikir Tespiti Yapma	• Tablolarla Çalışma	
• Yapma	• İşaretlemeler	• Karşılaştırma	
	• Yapma	• Geri Bildirimde	
	• Sınıflama 1 Sıralama	• Bulunma	
	• Başlık Üretme	• Eleştirme	
	• Çözüm Üretme		
	• Ara Özet Yapma		

3.6. Dinleme Yöntemleri

Dinleme yöntemlerini Çaylı ve Göçer (2021) dinleyicinin dinleme anında dinlediğini anlama sürecine etki etmesi için durumuna uygun olarak seçtiği/uyguladığı dinleme şekli (s. 224) Kurudayıoğlu ve Kiraz (2020) dinleme amacı doğrultusunda kullanılan dinleme yolları (s. 391); olarak tanımlamışlardır. Alanyazında dinleme yöntemleri dinleme stilleri (Çaylı ve Göçer, 2021, s. 224; Maden ve Durukan, 2011, s. 105), dinleme türleri (Akçay, 2018, s. 86; Akkaya ve Ünal, 2016, s. 63; Doğan, 2016, s. 30), dinleme yöntem ve teknikleri (MEB, 2019) olarak ifade edilmektedir. Dinleme yöntemleriyle ilgili alanyazında farklı sınıflandırmalar vardır. Bu sınıflandırmalar (Altunkaya, 2018, s. 87) aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. Alanyazında Dinleme Yöntemleri

Tidyman ve Butterfield (1959, akt. Doğan, 2007)	Wolvin ve Coakley (1996)	Rost (2002)	Tompkins (2002)	Arı (2008)	Hennings (2008)	Özbay (2009)	Güneş (2013)
Basit	Ayırt edici	Takdir edici	Ayırt edici	Seçici	Amaçlı	Ayrıştırıcı	Eğlenmek
Ayırt edici	Estetik	Kavrayıcı	Estetik	Katılımlı	Yorumlayıcı	İletişimsel	Öğrenmek
Rahatlamak için	Takip edici	Bilgilendirici	Etkili	Etkili	Eleştirel	Estetik	Bilgilendirmek
Bilgi için	Eleştirel	Eleştirel	Eleştirel	Eleştirel	Estetik	Bilgi için	Etkileşimsel
Fikirleri düzenleme için		İhtiyatlı		Empatik		Eleştirel	Pasif
Eleştirel							Aktif
Yaratıcı							Sorgulayıcı
							Seçici
							Not alarak
							Metni takip ederek

Tablo 6. Alanyazında Dinleme Yöntemleri (Devamı)

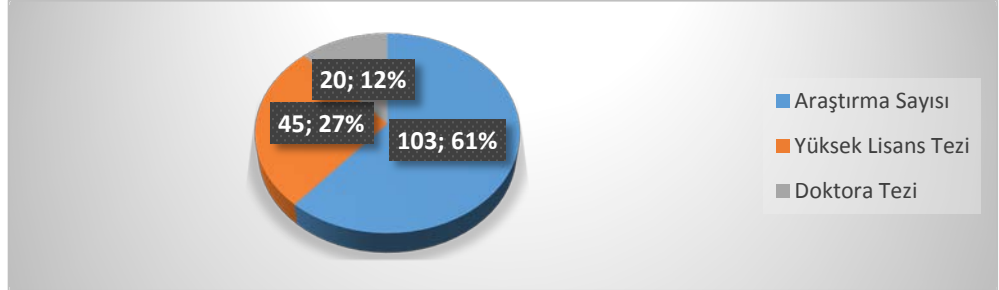
Beyreli, Çetindağ ve Celepoğlu (2005)	Ünalın (2006)	Yalçın (2006)	Doğan (2012)	Ungan (2013)	Akyol (2014)	MEB TDÖP (2019)	Akçay (2018)
Dikkatli	Seçerek	Seçerek	Ayırt edici	Gönüllü	Aktif	Not alarak	Ayırt edici
Doğru	Aktif	Katılımlı	Estetik	Stratejik	Stratejik	Eleştirel	Eleştirel
Eleştirel	Eleştirel	Eleştirel	Etkili	Amaçlı	Diyalog ve sunuya dayalı	Katılımlı	Not alarak
Not alarak	Yaratıcı		Eleştirel	Haz almak için	Amaçlı	Katılımsız	Estetik
	Empatik		Empatik	Eleştirel		Grup halinde	Empatik
						Empati kurarak	Yaratıcı
						Seçici	Etkili
						Yaratıcı	

Altunkaya (2018) alanyazında dinleme yöntemlerinin sınıflandırılmasında araştırmacılar arasında birlik bulunmadığını, aynı özelliklere sahip dinleme türlerinin farklı adlarla sınıflandırıldığını (s. 88) belirtmiştir.

3.7. Dinleme Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalar

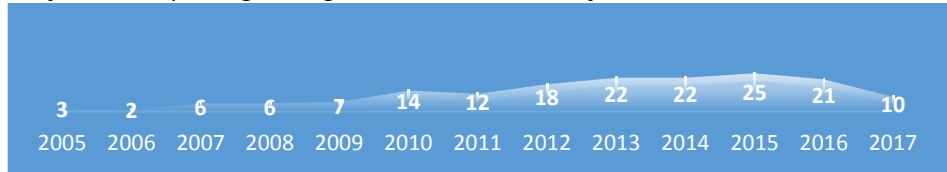
3.7.1. Dinleme Becerisi Üzerine 2005-2017 Arasında Yapılan Araştırmalar

Kardaş, Çetinkaya ve Kaya'nın (2018) yaptığı araştırmada 2005-2017 yılları arasında dinleme eğitimi alanında 168 araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. İncelenen 168 araştırmanın 86'sında nicel, 67'sinde nitel, 17'sinde karma yöntemin kullanıldığı görülmüştür. İncelenen 168 araştırmada konu olarak en çok dinleme tutumları, dinlediğini anlama, dinleme öğretimi, dinleme strateji / yöntem / teknikleri / türleri, dinleme etkinlikleri, dinleme sorunları, dinlemeye yönelik görüşler ele alınmıştır. İncelenen araştırmalardan 13'ü ilkökul, 49'u ortaokul, 3'ü lise öğrencilerini; 16'sı öğretmenleri, 20'si kursiyerleri, 38'i diğer grupları araştırma grubu olarak ele almıştır. Dinleme becerisi üzerine 2005-2017 yılları arasında yapılan araştırmaların türleri bakımından dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 1. Dinleme Becerisi Üzerine 2005-2017 Yılları Arasında Yapılan Araştırmaların Türleri (Kardaş, Çetinkaya ve Kaya, 2018)

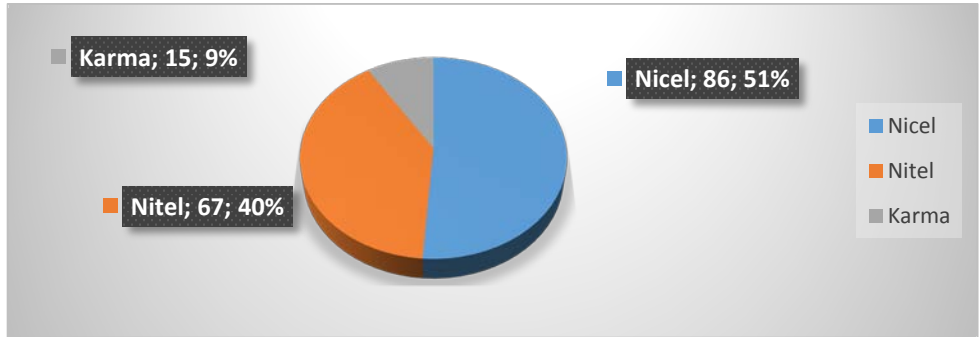
Grafik 1'de görüldüğü gibi 168 araştırmanın %61'i makale ($f=103$), %27'si yüksek lisans tezi ($f=45$) ve %12'si da doktora tezi ($f=20$) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaların yıllara göre dağılımı Grafik 2'de verilmiştir.

Grafik 2. Dinleme Eğitimi Üzerine 2005-2017 Arasında Yapılan Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı (Kardaş, Çetinkaya ve Kaya, 2018)

Grafik 1'de görüldüğü üzere dinleme becerisi üzerine yapılan araştırmalar 2005 yılından 2015 yılına kadar istikrarlı şekilde artış göstermiştir. 2016 ve 2017 yıllarında geçmiş yıllara göre araştırmaların azaldığı görülmektedir.

Dinleme becerisi üzerine 2005-2017 yılları arasında yapılan araştırmaların yöntemleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 3. Dinleme becerisi üzerine 2005-2017 yılları arasında yapılan araştırmaların yöntemleri (Kardaş, Çetinkaya ve Kaya, 2018)

Grafik 3'te görüldüğü gibi araştırmaların %51'i nitel ($f=86$), %40'ı nitel ($f=67$) ve %9'u karma ($f=15$) yöntemle hazırlanmıştır. Araştırmalarda çoğunlukla nitel araştırma yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Karma yöntemin kullanıldığı araştırma sayısı oldukça azdır.

Dinleme becerisi üzerine 2005-2017 yılları arasında yapılan araştırmalarda ele alınan konular Tablo 7'de verilmiştir.

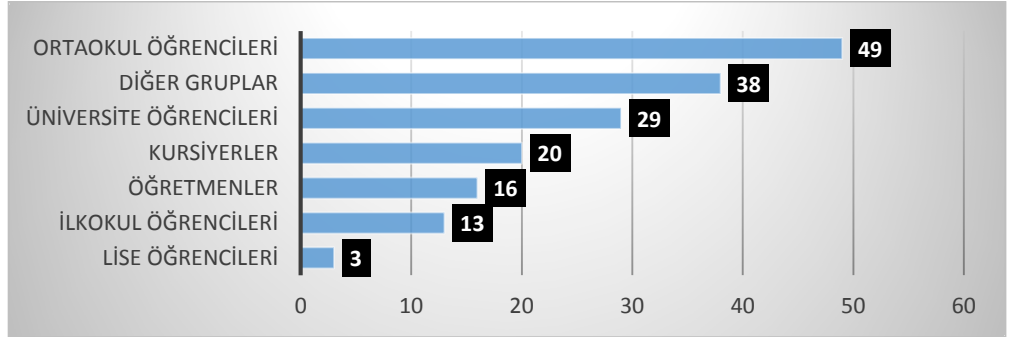
Tablo 7. Dinleme Becerisi Üzerine 2005-2017 Yılları Arasında Yapılan Araştırmalarda Ele Alınan Konular

Konular	Frekans (f)	Yüzde (%)
Dinleme tutumları	50	29,8
Dinlediğini anlama	19	11,3
Dinleme öğretimi	18	10,7
Dinleme strateji/yöntem/teknikleri/türleri	16	9,5
Dinleme etkinlikleri	13	7,7
Dinleme sorunları	10	6,0
Dinlemeye yönelik görüşler	11	6,5
Dinleme metinleri	7	4,2
Dinleme stilleri	5	3,0
Dinleme farkındalığı	4	2,4
Dinleme üzerine yapılan çalışmalar	3	1,8
Dinleme kazanımları	3	1,8
Dinleme yeterliği	3	1,8
Dinleme ortamı	2	1,2
Etkin dinleme	1	0,6
Dinlemenin önemi	1	0,6
Dinleme ve iletişim	1	0,6
Dinleme sınavı geliştirme (ölçek)	1	0,6
Toplam	168	100

Tablo 7'de görüldüğü üzere araştırmalarda en çok dinleme tutumları üzerinde çalışılmıştır. Yoğun olarak çalışılan diğer konular sırasıyla dinlediğini anlama %11,3

($f=19$), dinleme öğretimi %10,7 ($f=18$), dinleme strateji/yöntem/teknikleri/türleri %9,5 ($f=16$), dinleme etkinlikleri %7,7 ($f=13$), dinleme sorunları %5,9 ($f=10$), dinlemeye yönelik görüşler %6,5 ($f=11$) şeklindedir.

Dinleme becerisi üzerine 2005-2017 yılları arasında yapılan araştırmaların çalışma grupları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

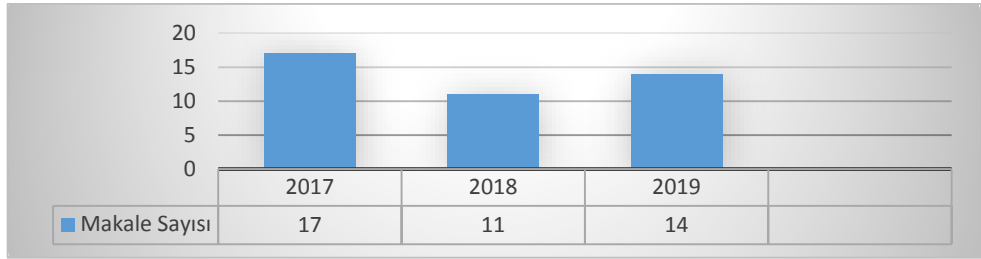

Grafik 4. Dinleme becerisi üzerine 2005-2017 yılları arasında yapılan araştırmaların çalışma grupları (Kardaş, Çetinkaya ve Kaya, 2018).

Grafik 4'te görüldüğü gibi incelenen araştırmaların %7,67'sinin ($f=13$) ilkokul öğrencileri, %28,91'inin ($f=49$) ortaokul öğrencileri, %1,77'sinin ($f=3$) lise öğrencileri, %17,11'inin ($f=29$) üniversite öğrencileri, %9,44'ünün ($f=16$) öğretmenlerle, %11,8'inin kursiyerlerle ve %22,42'sinin diğer gruplarla yapıldığı görülmektedir.

3.7.2. Dinleme Becerisi Üzerine 2017-2019 Yılları Arasında Yapılan Araştırmalar

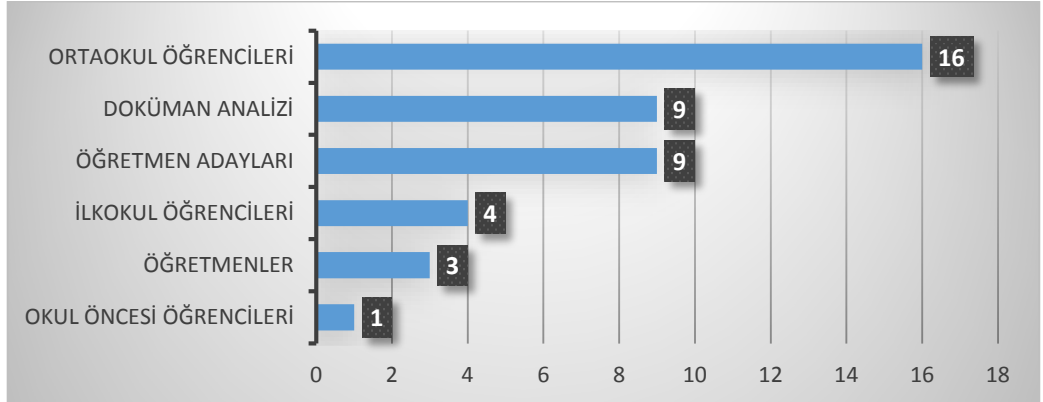
Kahtalı vd. (2020) yaptıkları araştırmada 2017-2019 yılları arasında dinleme becerisi üzerine yayınlanan 42 makaleyi incelemiş, 42 makalenin 17'sinin 2017, 11'inin 2018, 14'ünün 2019 yılında yayınlandığını tespit etmiştir (s. 651). İncelenen makalelerin 1'inde okul öncesi, 4'ünde ilkokul, 16'sında ortaokul öğrencileri; 9'unda öğretmen adayları, 3'ünde Türkçe öğretmenleri çalışma grubu olarak seçilmiştir. Ayrıca 9 makalede doküman analizi üzerine çalışılmıştır. İncelenen 42 makalenin 22'sinde nicel, 17'sinde nitel, 3'ünde karma yöntem kullanılmıştır. İncelenen makalelerin konularına göre dağılımına bakıldığında dinleme tür yöntem teknikleriyle ilgili 15, dinleme metinleriyle ilgili 6, dinleme stratejileriyle ilgili 5, dinlemeye ilişkin görüşlerle ilgili 4, dinleme öz yeterliliğiyle ilgili 2, dinleme kaygısıyla ilgili 2, dinleme kazanımlarıyla ilgili 2, üst biliş stratejileriyle ilgili 2, dinlemeye ait çalışmaların taranmasıyla ilgili 2, dinleme etkinlikleriyle ilgili 1 ve dinleme sorunlarıyla ilgili 1 çalışma yapıldığı görülmektedir. Kahtalı vd. (2020) yaptıkları araştırmaya göre 2017-2019 yılları arasında dinleme becerisi üzerine yayınlanan makalelerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 5. Dinleme becerisi üzerine 2017-2019 yılları arasında yayınlanan makalelerin yıllara göre dağılımı (Kahtalı vd., 2020)

Grafik 5'te görüldüğü üzere 2017-2019 yılları arasında dinleme becerisi üzerine yayınlanan 42 makalenin 17'sinin 2017, 11'inin 2018, 14'ünün 2019 yılında yayınlanmıştır.

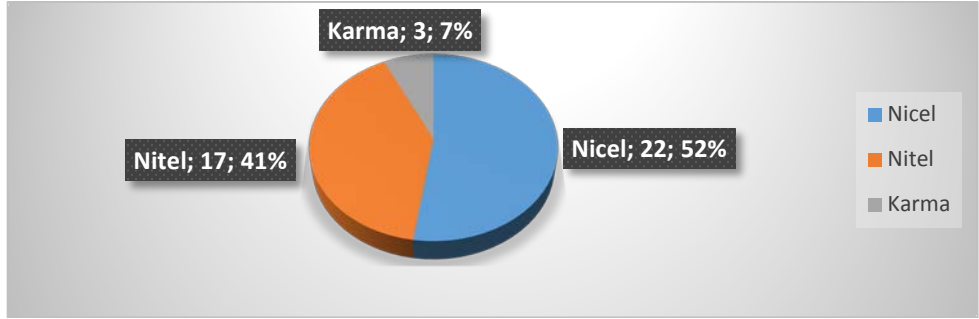
2017-2019 yılları arasında dinleme becerisi üzerine yayınlanan makalelerin çalışma grupları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 6. Dinleme becerisi üzerine 2017-2019 yılları arasında yayınlanan makalelerde kullanılan yöntemler (Kahtalı vd., 2020).

Grafikte görüldüğü üzere yayınlanan makalelerin 16'sında (%38) ortaokul öğrencileri, 9'unda (% 22) öğretmen adayları, 9'unda (%22) doküman, 4'ünde (%10) ilkokul öğrencileri, 3'ünde (%7) öğretmenler, 1'inde (%2) okul öncesi öğrencileri çalışma grubu olarak belirlenmiştir.

2017-2019 yılları arasında dinleme becerisi üzerine yayınlanan makalelerin araştırma yöntemleri aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 7. 2017-2019 Yılları arasında dinleme becerisi üzerine yayınlanan makalelerin araştırma yöntemleri (Kahtalı vd., 2020)

Grafikte görüldüğü gibi incelenen makalelerin 22'sinde (%52) nicel, 17'sinde (%41) nitel, 3'ünde (%7) karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmalarda yoğun olarak nicel yöntemin tercih edildiği görülmektedir. Karma araştırma yöntemiyle hazırlanmış çalışmaların çok az olduğu dikkat çekmektedir.

2017-2019 yılları arasında dinleme becerisi üzerine yayınlanan makalelerde ele alınan konular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Dinleme Becerisi Üzerine 2017-2019 Yılları Arasında Yayınlanan Makalelerde Ele Alınan Konular

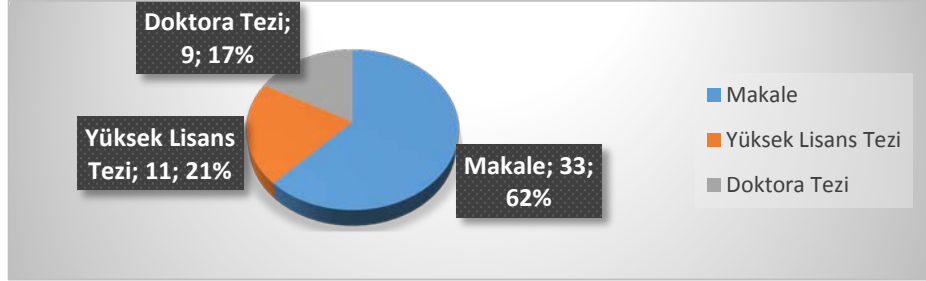
Konular	Frekans (f)	Yüzde (%)
Dinleme tür yöntem teknikleri	15	36
Dinleme metinleri	6	14
Dinleme stratejileri	5	12
Dinlemeye ilişkin görüşler	4	10
Dinleme kaygısı	2	5
Dinleme kazanımları	2	5
Üst biliş stratejileri	2	5
Çalışmaların taranması	2	5
Dinleme etkinlikleri	1	2
Dinleme sorunları	1	2
Dinleme özyeterlilik	2	5
Toplam	42	100

Tabloda görüldüğü üzere incelenen makaleler konu bakımından incelendiğinde 15'inin (%36) dinleme tür yöntem teknikleriyle, 6'sının (%14) dinleme metinleriyle, 5'inin (%12) dinleme stratejileriyle, 4'ünün (%10) dinlemeye ilişkin görüşlerle ilgili olduğu görülmüştür. Ayrıca dinleme öz yeterliliğiyle, dinleme kaygısıyla, dinleme kazanımlarıyla ilgili ikiser (%5); dinleme etkinlikleri ve dinleme sorunlarıyla ilgili birer (%2) çalışma yapıldığı görülmüştür.

3.7.3. Dinleme Becerisi Üzerine 2020-2022 Yılları Arasında Yapılan Araştırmalar

2020 yılından 2022 yılı mayıs ayına kadar dinleme becerisi üzerine 53 araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların türleri, araştırma yöntemleri, çalışma grupları, araştırılan konularla ilgili bilgiler tablolar halinde verilmiş ve tabloların altına açıklamalar verilmiştir.

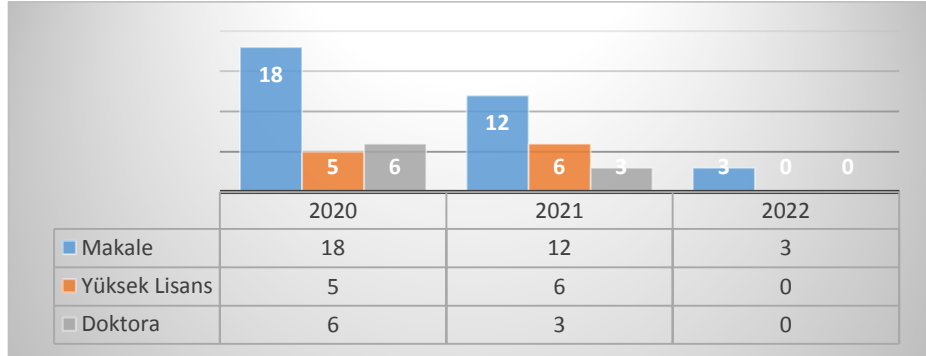
2020-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine yapılan araştırmaların türlerine göre dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Grafik 8. Dinleme becerisi üzerine 2020-2022 yılları arasında yapılan araştırmaların türleri

Grafikte görüldüğü gibi 53 araştırmadan 33'ü (%62) makale, 11'i (%21) yüksek lisans tezi, 9'u (%17) doktora tezidir.

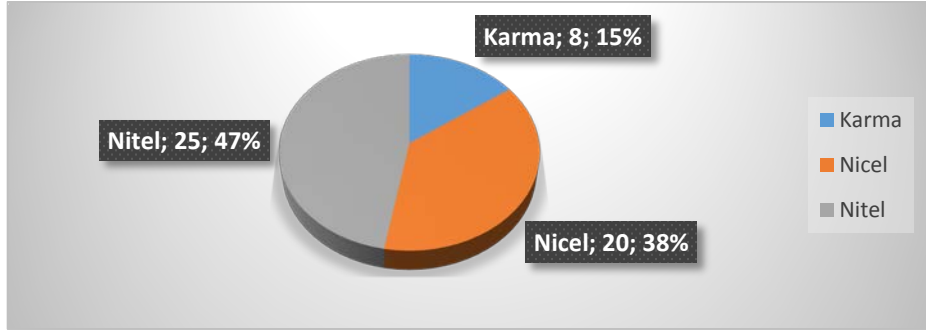
2020-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımlarıyla ilgili bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 9. Dinleme becerisi üzerine 2020-2022 yılları arasında yapılmış araştırmaların yıllara göre dağılımı.

Grafikte görüldüğü üzere dinleme becerisi üzerine 2020 yılında toplam 29 araştırma yapılmış, bu araştırmaların 18'i makale, 5'i yüksek lisans tezi, 6'sı doktora tezidir. 2021 yılında 21 araştırma yapılmış, bu araştırmaların 12'si makale, 6'sı yüksek lisans tezi, 3'ü doktora tezidir. 2022 yılının mayıs ayına kadar olan süreçte tamamı makale olmak üzere 3'ü araştırma yapılmış, henüz doktora ve yüksek lisans tezi araştırması bulunmamaktadır.

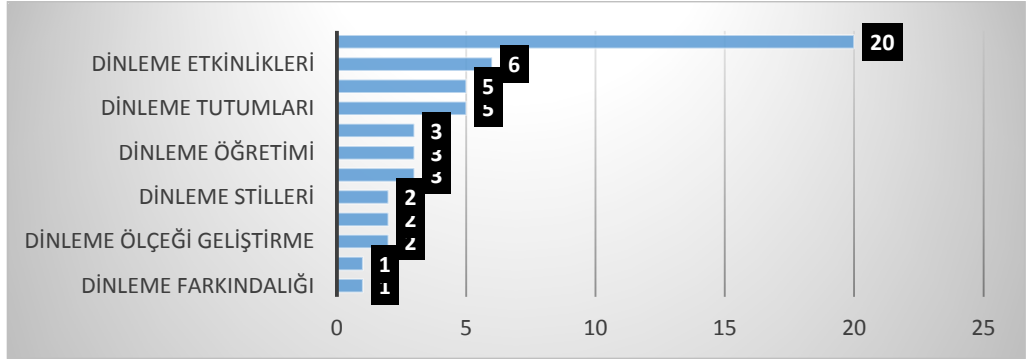
2020-2022 yılları arası dinleme becerisi üzerine hazırlanan çalışmaların araştırma yöntemlerine ait bilgiler aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 10. Dinleme becerisi üzerine 2020-2022 yılları arasında yapılmış çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımı.

Grafikte görüldüğü gibi araştırmaların 25'inde (%47) nitel, 20'sinde (%38) nicel, 8'inde (%15) karma yöntem kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemi kullanılan araştırmaların azlığı göze çarpmaktadır. Karma araştırmalar verilerin güvenilirliğini arttırmak için farklı yöntemlerle elde edilmiş bulguların bir birini destekler nitelikte kullanılmasını gerektirir.

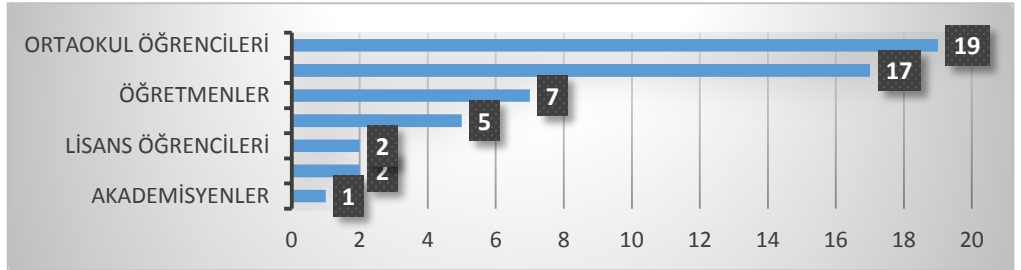
2020-2022 yılları arası dinleme becerisi üzerine hazırlanan çalışmaların konuları aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 11. Dinleme becerisi üzerine 2020-2022 yılları arasında hazırlanmış çalışmaların konu dağılımı.

Grafikte görüldüğü üzere dinleme üzerine hazırlanan çalışmaların 20'si (%38) dinleme strateji/yöntem/teknik/türleri konusundadır. İncelenen araştırmalardaki diğer konulara göre dinleme strateji/yöntem/teknik/türleri konusunun belirgin olarak öne çıktığı görülmektedir. Bu konunun yanı sıra araştırmalardan dinleme etkinlikleri konusunda 6 (%11); dinleme üzerine yapılan çalışmalar konusunda 5 (%9); dinleme tutumları konusunda 5 (%9); dinleme yeterliliği, dinleme öğretimi, dinlediğini anlama konularında üçer (%6); dinleme stilleri, dinleme sorunları, dinleme ölçeği geliştirme konularında ikişer (%4); dinlemeye yönelik görüşler ve dinleme farkındalığı konularında birer (%2) araştırma yapılmıştır.

2020-2022 yılları arası dinleme becerisi üzerine hazırlanan araştırmaların çalışma grupları aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 12. Dinleme Becerisi Üzerine 2020-2022 yılları arasında hazırlanmış araştırmaların çalışma grupları.

Grafikte görüldüğü üzere dinleme becerisi üzerine hazırlanmış araştırmaların 19'unda (%36) ortaokul öğrencileri, 17'sinde (%32) dokümanlar, 7'sinde (%13) öğretmenler, 5'inde (%9) ilkökul öğrencileri, 2'sinde (%4) öğretmen adayları, 2'sinde (%4) okul öncesi öğrencileri, 1'inde (%2) akademisyenler çalışma grubunu oluşturmaktadır. Dinleme üzerine yapılan araştırmaların ortaokul düzeyinde ve doküman analizi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Lise düzeyinde dinleme araştırması yapılmamış olması dikkat çekicidir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada elde edilen verilerin analiziyle ortaya çıkan bulguların yorumlanması sonucunda aşağıda maddeler halinde gösterilen sonuçlara ulaşılmıştır.

* Dinleme; temel dil becerilerinden ilk elde edileni (Aytaç vd. 2014, s. 280; Doğan, 2008, s. 269; İşeri ve Yılmaz, 2008, s. 12; Yıldız, 2015, s. 20) ve günlük hayatta en çok kullanılanıdır (Akyol, 2010, s.1; Bello, 2018, s. 64).

* Dinlemenin işitiminin ötesinde zihinsel ve psikolojik bir süreçtir (Akçay, 2018, s. 38).

* Dinleme becerisi öğretiminin çeşitli yanlış kanılar ve kabuller sebebiyle öğretim programında yer bulmasında ve üzerine yapılan araştırmalar konusunda diğer becerilere göre ihmal edilmiş ve geride kalmıştır (Akyol 2010, s. 1; Çifçi, 2001, s. 166; Doğan, 2013, s. 154; Melanlıoğlu, 2013, s. 34; Özbay ve Melanlıoğlu, 2012, s. 87).

* Son zamanlarda dinleme becerisi üzerine yapılan araştırmalar artmıştır ancak dinleme becerisinin farklı eğitim kademelerinde ve farklı yönleriyle değerlendirilmesi konusunda hala eksikler vardır Kardaş, Çetinkaya ve Kaya (2018, s. 21). Özellikle lise ve okul öncesi düzeyinde çalışmaların çok az olduğu görülmektedir.

* Alanyazında dinleme stratejisi/yöntemi/tekniki konusunda araştırmacılar arasında birlik bulunmamaktadır, aynı özelliklere sahip dinleme stratejisi/yöntemi/tekniki farklı adlarla sınıflandırılmaktadır (Altunkaya 2018, s. 88).

* Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 13 temel dinleme becerisi kazanımı verilmiştir, bunlar her ne kadar programdaki sıralaması farklı olsa da 12'si tüm sınıf düzeylerinde ortaktır, 7-8. sınıf düzeyinde ek olarak 1 kazanım verilmiştir (bkz. Tablo 1, Tablo 2).

* Dinlemeye etki eden faktörler göz önünde bulundurularak planlanan dinleme süreçleri dinleme eğitiminde başarıya katkı sağlayacaktır (Çaylı ve Göçer, 2021, s. 222).

*2005-2022 yılları arasında dinleme becerisi üzerine hazırlanan 263 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmaların %65'i (f= 170) makale, %24'ü (f= 62) yüksek lisans tezi, % 12'si (f= 31) doktora tezidir (bkz. Grafik 1, Grafik 8).

* Dinleme becerisi üzerine hazırlanan araştırmalar sayısı 2005 yılından itibaren istikrarlı biçimde artmıştır. En az araştırma yapılan yıl ikişer araştırmayla 2005 ve 2006 yılları, en çok araştırma yapılan yıl 29 araştırmayla 2020 yılı olmuştur (bkz. Grafik 2, Grafik5, Grafik 9). Bu duruma COVİD 19 salgın sürecindeki uzaktan eğitimin etkisi olduğu görülmektedir.

* İncelenen araştırmaların %24'ünde ($f=63$) Dinleme strateji / yöntemleri / teknikleri / türleri, %21'inde ($f=55$) dinleme tutumları, %8'inde ($f=22$) dinlediğini anlama, %8'inde ($f=21$) dinleme öğretimi, %8'inde ($f=20$) dinleme etkinlikleri, %6'sında ($f=16$) dinlemeye yönelik görüşler, %5'inde ($f=13$) dinleme sorunları, %5'inde ($f=13$) dinleme metinleri, %3'ünde ($f=8$) dinleme üzerine yapılan çalışmalar, %2'sinde ($f=6$) dinleme yeterliliği, %2'sinde ($f=5$) dinleme farkındalığı, %2'sinde ($f=5$) dinleme kazanımları konuları üzerinde durulmuştur (bkz. Tablo 7, Tablo 8, Grafik 11).

* İncelenen araştırmaların %34'ünde ($f=84$) ortaokul öğrencileri, %15'inde ($f=40$) lisans öğrencileri, %14'ünde ($f=38$) diğer gruplar, %10'unda ($f=26$) öğretmenler, %10'unda ($f=26$) dokümanlar, %8'inde ($f=22$) ilkokul öğrencileri, %1'inde ($f=3$) lise öğrencileri, %1'inde ($f=3$) okul öncesi öğrencileri çalışma grubunu oluşturmuştur (bkz. Grafik4, Grafik 6, Grafik 12). Okul öncesi ve lise düzeyindeki çalışmaların azlığı göze çarpmaktadır.

* İncelenen araştırmaların %49'u ($f=128$) nicel, %41'i ($f=109$) nitel, %10'u ($f=26$) karma yöntemle hazırlanmıştır (bkz. Grafik 3, Grafik7, Grafik 10). Karma yöntem kullanılan araştırmaların azlığı göze çarpmaktadır. Karma araştırmalar verilerin güvenilirliğini arttırmak için farklı yöntemlerle elde edilmiş bulguların bir birini destekler nitelikte kullanılmasını gerektirir.

Elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir:

- Her ne kadar son yıllarda dinleme becerisi üzerine yapılan çalışmaların sayısında artış görülse de diğer temel dil becerileri üzerine yapılan çalışmalarla kıyaslandığında henüz nicelik ve nitelik bakımından yeterli araştırma olmadığı görülmektedir. Bu anlamda dinleme becerisi farklı eğitim kademelerinde uygulamalarda ve farklı yönleriyle araştıran çalışmalar yapılmalıdır.
- Araştırmaların belirli konularda yığıldığı görülmektedir. Dinleme öğretiminde başarıyı arttıracak yeni konular üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.
- Lise ve okul öncesi sınıf düzeylerinde çok az çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu sınıf düzeylerinde yeni araştırmalar yapılması faydalı olacaktır.
- Karma yöntemle yapılan araştırmaların azlığı göze çarpmaktadır. Karma araştırmalar verilerin güvenilirliğini arttırmak için farklı yöntemlerle elde edilmiş bulguların bir birini destekler nitelikte kullanılmasını sağlar. Yapılacak araştırmalarda karma araştırma yönteminin kullanılması faydalı olacaktır.

Kaynaklar

- Altunkaya, H. (2018). Dinleme türleri. A. Akçay (Ed.), *Dinleme izleme eğitimi* içinde (s. 87). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akçay, A. (2018). *Dinleme/izleme eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akkaya, N. ve Ünal, E. (2016). Sözlü iletişim. Fatma Susar Kırmızı (Ed.), *İlk ve ortaokullarda Türkçe öğretimi 2015 programına uygun* içinde (s. 61-73). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akyol, H. (2010). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies*, 5 (3), 728-749.
- Aytan, T., Güney, N., Şahin, E. Y. ve Bayar, A. (2014). Altıncı sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerinin taşınabilirlik değişkeni açısından değerlendirilmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 269-285.
- Başkan, Ö. (2003). *Bildirişim insan-dili ve ötesi*. İstanbul: Multilingual.
- Banguoğlu, T. (2004). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bello, A. A. (2018). Curriculum implementation: Strategies for mounting listening skills among junior secondary school students. *Journal of Pedagogical Research*, 2(1), 63-77.
- Bozkurt, F. (2004). *Türkiye türkçesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Büyükkız, K. K. ve Hasırcı, S. (2013). Anadili öğretiminde konuşma becerisinin yeri. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 1(1), 57-63.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çaylı, C., ve Göçer, A. (2021). Ortaokul Türkçe derslerinde dinleme sürecine yönelik uygulamalar üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8(1), 21-43.
- Çelikbaş, K. A. (2010). *Anlama / Dinleme stratejilerinin kullanımı ile dinlediğini anlama düzeyi arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van
- Demirel, Ö. (1999). İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Doğan, Y. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-268.
- Doğan, Y. (2011). *Dinleme eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık

- Doğan, Y. (2013). Dinleme eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. A. Güzel ve H. Karatay (Editörler), *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 151-175). Ankara: Pegem Akademi.
- Ergin, M. (1999). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Ergin, A. & Birol, C. (2000). *Eğitimde İletişim*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729(1), 50-57.
- İşeri, K. ve Yılmaz, İ. (2008). Dinleme edimine ilişkin etkinliklerin değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*, 139, 7-24.
- Johnson, O. K. (1951). "The Effect of Classroom Training upon Listening Comprehension", *The Journal of Communication*, S. I, s. 57-62.
- Kahtalı, B. D., Bahadır, Oğuz., Cayhan, C., ve Taşkın, N. Türkiye’de dinleme eğitiminin geldiği nokta (2017-2019 yılları). *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (4), 645-663.
- Kardaş, M. N. ve Harre, T. (2015). 6-8. sınıf öğrencilerinin Türkçe dinleme/ izleme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13, 264-291.
- Kaya, D. (2014). Dinleme eğitimi. Yılmaz, M. (Ed.), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi* içinde (s. 1741). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M., ve Kiraz, B. (2020). Dinleme stratejileri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 386-409.
- Kemiksiz, Ö. (2015). Türkçe öğretiminde eleştirel dinleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE) ÖS-II*: 299-316.
- Keçik, İ. & Uzun, L. (2004). *Türkçe Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Kurt, P. (2006). *Zarf-fiillerin Anlam Farklılıklarının Kavratılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Maden, S. ve Durukan, E. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 101-112.
- MEB (2019). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Melanlıoğlu, D. (2012). Dinleme becerisine yönelik ölçme değerlendirme çalışmalarında üstbilis stratejilerinin kullanımı. *Turkish Studies*, 7(1), 1583-1595.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.

- TDK (2019). <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim tarihi: 25.04.2022
- Tompkins, G. E. (2009). *Language arts: Patterns of practice*. Pearson Education.
- Saussure, F. (1998). *Genel dilbilim dersleri* (Çev. Berke Vardar). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Sevim, O. (2018). İletişim ve Dinleme. A. Akçay (Ed.), *Dinleme izleme eğitimi içinde* (s. 37). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yalçın, S. K. ve Şengül, M. (2007). Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri. *Turkish Studies*, 2(2), 749-769.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, N. ve Kılınç, A. (2015). Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE)*, ÖS-II, 17-34.
- Yıldız, N. (2015). *Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

EXTENDED ABSTRACT

Aim of the Research

The aim of this research provide the theoretical knowledge in the skill of listening and listening skills associated with alanyazin years between the publication of these studies and studies prepared on 2005-2022 year, the type of research method, the Working Group, by visualizing tables and graphs in the field of listening depending on the subject and evaluate trends, identify the area of research and to provide. Within the framework of this purpose, the answers to the following questions will be sought:

1. What is the theoretical information about listening skills in the literature?
2. how is the distribution of the studies prepared on listening Decency between 2005-2022 according to the publication years?
3. what is the distribution of the studies prepared on listening Decency between 2005-2022 according to their types?
4. how are the distribution of the studies prepared on listening Decency according to the study groups between 2005 and 2022?
5. how are the distribution of the studies prepared on listening Decency according to the research methods between 2005 and 2022?
6. what is the distribution of the studies prepared on listening Decency between 2005-2022 according to their subjects?

Method

In this study, a qualitative research method was used. "Qualitative research, observation, interviewing and document analysis such as qualitative data collection methods used in the natural environment and realistic and holistic perceptions and events in a manner that is viewed to reveal qualitative research can be defined as a process for" (Yıldırım and Şimşek, 2011, p. 39). In the research, the data were obtained by document analysis. Document analysis is the process of obtaining materials containing information about the events or phenomena that are intended to be investigated and examining them within a certain system (Karasar, 2008; Yıldırım and Şimşek, 2013, p.217). The data obtained by scanning the document were examined by content analysis, and the findings were visualized and interpreted with tables and graphs.

Findings

As a result of the analysis of the data obtained in the study and the interpretation of the findings, the results shown in the following articles have been reached.

* Listening; The first one obtained from basic language skills (Aytan et al. 2014, p. 280; Dogan, 2008, p. 269; Işeri and Yılmaz, 2008, p. 12; Yıldız, 2015, p. 20) and it is the most used in everyday life (Akyol, 2010, p.1; Bello, 2018, p. 64).

* Listening is a mental and psychological process beyond hearing (Akçay, 2018, p. 38).

* Due to various misconceptions and admissions, the teaching of listening skills has been neglected and lagged behind compared to other skills in finding a place in the curriculum and in the research conducted on it (Akyol 2010, p. 1; Çiftçi, 2001, p. 166; Dogan, 2013, p. 154; Melanlıoğlu, 2013, p. 34; Özbay and Melanlıoğlu, 2012, p. 87).

* Recently, research on listening skills has increased, but there are still shortcomings in evaluating listening skills at different levels of education and in different aspects

Kardaş, Çetinkaya and Kaya (2018, p. 21). It is observed that there are very few studies, especially at the high school and preschool level.

* There is no unity Dec the researchers on the listening strategy/method/technique in the literature, and the listening strategy/method/technique with the same characteristics is classified under different names (Altunkaya 2018, p. 88).

* 13 basic listening skills were acquired in the Turkish Course Curriculum, although their ranking in the program is different, 12 of them are common at all grade levels, 7-8. an additional 1 acquisition is given at the grade level (see October 19, 2011). Table 1, Table 2).

* Listening processes planned taking into account the factors affecting listening will contribute to the success of listening education (Çaylı and Göçer, 2021, p. 222).

*263 studies on listening Decency were conducted between 2005 and 2022. Of these studies, 65% (f= 170) were articles, 24% (f= 62) were master's theses, and 12% (f= 31) were doctoral theses (see Fig. Chart 1, Chart 8).

* The year in which the least research was conducted was 2005 and 2006 with two studies, and the year in which the most research was conducted was 2020 with 29 studies (see. Graph 2, Graph 5, Graph 9).

* The research examined 24% (f=63) Listening strategy / methods / techniques / types, 21% (f =55) of listening to the attitudes, 8% (F=22) listening comprehension, and 8% (F=21) listening, teaching, 8% (f=20), listening activities, 6% (f=16) for listening to the specs, 5% (f=13) of listening to the problems are emphasized (see fig. Table 7, Table 8, Chart 11).

* Of the studies examined, 34% (f=84) were middle school students, 15% (f=40) were undergraduate students, 14% (f=38) were other groups, 10% (f=26) were teachers, 10% (f=26) were docs (see the study group). Graph4, Graph 6, Graph 12). The scarcity of studies at the preschool and high school levels is noticeable.

* 49% (f=128) of the studies examined were quantitative, 41% (f=109) were qualitative, and 10% (f=26) were prepared using a mixed method (see Fig. Graph 3, Graph 7, Graph 10).

Conclusion and Discussion

Based on the results obtained, the following recommendations can be made to the researchers:

Listening skills should be studied in applications at different levels of education and in different aspects.

It seems that research is stacked on specific issues. Studies should be conducted on new topics that will increase success in listening teaching.

It seems that very little work has been done at the high school and preschool grade levels. It will be useful to conduct new research at these grade levels.

Mixed research provides the use of findings obtained by different methods to support one another in order to increase the reliability of the data. It will be useful to use a mixed research method in the research that will be conducted.